

STATENS
NATUR
OPPSYN

Årsmelding 2005

Statens naturoppsyn

Innhold

Innledning.....	3
Forord.....	3
Generelt om SNO i 2005.....	4
Organisasjon.....	4
Feltaktivitet.....	5
Evalueringen av SNO.....	6
Samarbeid og tjenestekjøp.....	7
Opplæring og kompetansetiltak.....	8
HMS-arbeid.....	9
Økonomi.....	9
Kjerneoppgaver.....	10
Informasjon.....	10
Kontroll og forebygging av miljøkriminalitet.....	11
Nasjonalparker og andre verneområder.....	13
Skjøtsel.....	13
Tilrettelegging.....	13
Rydding av søppel.....	14
Kystoppsyn.....	15
Generelt om oppgaver og innsats på kysten.....	15
Båtmateriell.....	15
Skjærgårdstjenesten.....	16
Rovviltoppsyn.....	17
Kontroll av felte rovdyr.....	17
Skadedokumentasjon.....	18
Bestandsovervåking.....	19
Fellingsoppdrag.....	20
Fjellrev.....	20

Denne side: På ski over Jostedalbreen (Foto: A. Rudsengen)

Forside: "Gro" fra gaupeprosjektet på Østlandet (Foto: L. Gangås)

Innledning

Statens naturoppsyn (SNO) ble opprettet som et statlig tilsyn i 1997 med hjemmel i lov om statlig naturoppsyn av 1996. Formålet med etaten er å ta vare på de nasjonale miljøverdiene og forebygge miljøkriminalitet. Kjerneoppgavene er å drive informasjon / veiledning, kontroll med at bestemmelsene i miljølovverket blir overholdt, samt å føre tilsyn med verneområdene her i landet.

Rapporteringen fra virksomheten i de første årene har skjedd etter tradisjonelle rutiner i offentlig forvaltning til Miljøverndepartementet. Som en oppfølging av evalueringsrapporten, vil virksomheten fra nå bli presentert i en internettbasert årsmelding. Denne årsmeldingen for 2005 er den første for SNO slik at strukturen er ennå under utvikling.

Forord

Et avsluttet år innbyr til tilbakeblikk på hva som er oppnådd. I Statens naturoppsyn kan vi se tilbake på et år med iverksetting av ny organisasjon, evaluering og vekst.

En av de viktige begivenhetene i 2005 var uten tvil at NIBR på oppdrag fra Miljøverndepartementet la fram sin rapport om evaluering av SNO. Hovedkonklusjonen var at SNO har gitt økt oppmerksomhet til nasjonale natur- og miljøverdier, og har gitt et mer profesjonalsert oppsyn sammenlignet med de tidligere oppsynsordningene til miljøforvaltningen. Statsråden la i sin pressemelding vekt på at SNO hadde kommet meget godt ut av evalueringen. Evalueringsrapporten blir trolig stående som et referanseverk det vil bli vist til i den fremtidige utviklingen av SNO. Rapporten pekte imidlertid på at SNO i liten grad har greid å formidle sin virksomhet til omverdenen. Denne årsrapporten kan sees som et første skritt på veien for å formidle resultatene av vår virksomhet, og for å gi bedre informasjon om hva SNO arbeider med og større åpenhet om hva SNO bruker sine ressurser og budsjettmidler på. For den som ønsker å sette seg nærmere inn i dette, finnes også informasjon på våre hjemmesider www.naturoppsyn.no.

Statens naturoppsyns virksomhet faller i hovedsak inn under Miljøverndepartementets resultatområde for "Bærekraftig bruk og vern av biologisk mangfold". Jeg håper årsrapporten gjenspeiler at det faktisk er en svært mangfoldig virksomhet vi driver i nasjonalparker og verneområder, i leveområdene for rovdyr og i kystsonen.

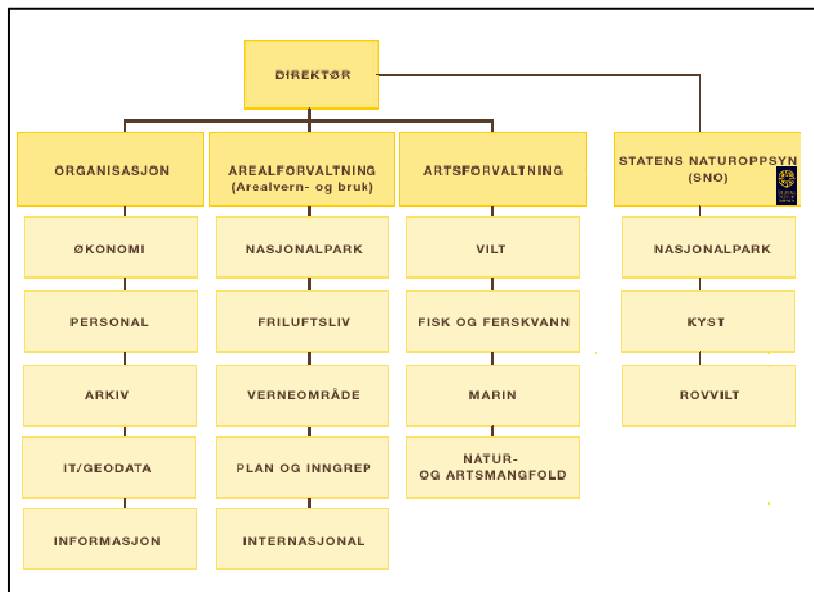
Trondheim, 15. mars 2006

Kai Erik Tørdal
Direktør

Generelt om SNO i 2005

Organisasjon

Organisatorisk ligger SNO som en egen tilsynsenhet i Direktoratet for naturforvaltning med sentral administrasjon i Trondheim. Oppsynsstillingene er lokalisert for det meste i enmannskontorer rundt om i landet. I 2005 var det kun kontoret på Dovre (3 stillinger), Skinnarbu i Tinn (2 stillinger) og Steinkjer (2 stillinger) som hadde mer enn en stilling. Etter en omorganiseringsprosess i 2004 ble SNO organisert i tre seksjoner fra våren 2005.

Ny organisasjonsstruktur for Direktoratet for naturforvaltning og SNO etter omorganiseringen i 2005.

Nasjonalparkseksjonen (15 lokale stillinger)

Seksjonens hovedansvarsområde er nasjonalparker og andre større verneområder i innlandet og fjellet, samt andre prioriterte arbeidsfelt hvor hovedaktiviteten er knyttet til arealer og arter i utmark i innlandet eller fjellet, slik som villreinoppsyn og motorferdseloppsyn. Seksjonen har ansvar for store tjenestekjøp fra bl.a. Statskog Fjelltjenesten (Nordland, Troms og Finnmark), Fjellstyrene og Bygdeallmenningene.

Kystseksjonen (11 lokale stillinger)

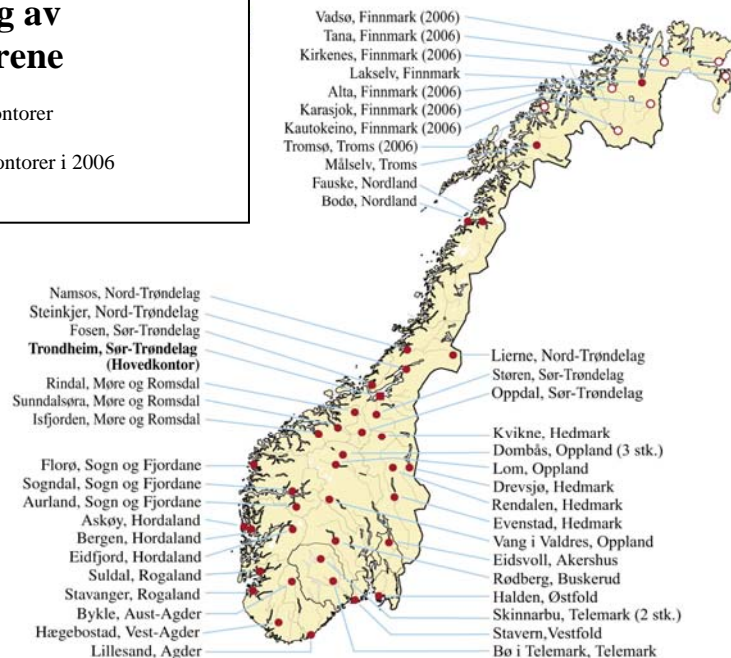
Kystseksjonens hovedoppgave er å drive helhetlig naturoppsyn i kystsonen. Dette omfatter blant annet oppsyn og tiltak i verneområdene i lavlandet, lakseoppsyn, oppsyn med trua arter og naturtyper, sjøfugljaktoppsyn, viltoppsyn og oppsyn med marine kulturminner og kulturlandskap. Til seksjonen ligger også det overordna ansvaret for Skjærgårdstjenesten.

Rovviltseksjonen (15 faste lokale stillinger)

Rovviltseksjonens hovedoppgave er å forebygge og forhindre miljøkriminalitet rettet mot store rovdyr, bistå dyreeiere med dokumentasjon av rovviltskader på husdyr og tamrein, overvåke bestandene og gjennomføre tiltak etter vedtak gitt av sentral viltmyndighet. Arbeidet med overvåking og tiltak i forhold til fjellrev er også lagt til denne seksjonen. Et landsdekkende nettverk på 209 lokalkjente rovviltkontakter er engasjert av SNO i dette arbeidet.

Lokalisering av SNO-kontorene

- Etablerte lokalkontorer
- Planlagte lokalkontorer i 2006

Ved utgangen av 2005 hadde SNO 36 lokalkontorer, med til sammen 41 stillinger (en ubesatt). Sju av stillingene ble besatt i løpet av året. Den sentrale ledelse med administrative støttefunksjoner besto av 7 faste stillinger, hvorav tre seksjonsledere, samt 7 engasjement hvorav 5 på deltid.

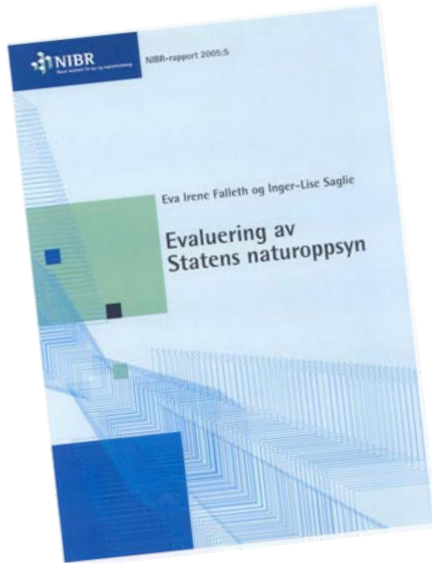
I tillegg til de faste stillingene har SNO arbeidsavtale og tjenestekjøpsavtale med en lang rekke personer. Det gjelder spesielt innen rovviltarbeidet der 209 personer var engasjert som rovviltkontakter i 2005. Noen av disse har avtaler utover skadedokumentasjonsarbeidet, og deltar i bl.a. bestandsregistrering og fellingsoppdrag sammen med 30 andre engasjerte. Innen lakseoppsyn og tiltak i verneområder har det i tillegg vært engasjert 33 personer. I nasjonalparkene og de store verneområdene i fjellet skjer en stor del av naturoppsynet gjennom tjenestekjøpsavtaler med Fjelltjenesten i Nord-Norge, og Fjellstyrene og Bygdeallmenningene i Sør-Norge.

Feltaktivitet

Feltaktiviteten til de fast tilsatte naturoppsynene i SNO var i 2005 på totalt 2638 dagsverk. Sju av stillingene ble besatt i løpet av året og hadde ikke helårsvirkning. Generelt var det størst feltinnsats i kyst- og nasjonalparkseksjonen, mens rovviltkoordinatorene i større grad har administrative oppgaver knyttet til skadedokumentasjonsarbeidet. I tillegg til egen feltinnsats ble det kjøpt oppsynstjenester for over 3500 dagsverk.

Evalueringen av SNO

Ved opprettelsen av SNO ble det forutsatt at det skulle skje en evaluering etter noen år. Etter anbud ble oppdraget gitt til Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR), som la fram evalueringsrapporten om SNO i mai 2005.

Hovedkonklusjonen i rapporten var at SNO har gitt økt oppmerksomhet til nasjonale natur- og miljøverdier, og har etablert et mer effektivt og profesjonalisert oppsyn sammenlignet med de tidligere oppsynsordningene til miljøforvaltningen. SNO kom meget godt ut av evalueringen og har i det store og hele utviklet gode lokale samarbeidsforhold om naturoppsyn med forvaltningsmyndigheter, politi og lokale oppsynsordninger, skriver NIBR i sin rapport.

Evalueringen viste at SNOs virksomhet er utviklet i tråd med de rammer som ble satt i lovforarbeider og gjennom den løpende styringsdialogen mellom MD og SNO. En del av styringssignalene for SNO, særlig i lovforarbeider og senere politiske signaler er imidlertid mange, sammensatte og delvis uavklarte, og de gir grunnlag for ulike fortolkninger. Det er dessuten uavklarte formelle gråsoner særlig mellom naturoppsynsloven og fjelloven, og mellom oppgavene til SNO og forvaltningsmyndighetene. Dette har gitt grunnlag for konflikt om roller.

SNO er i dag bortimot et landsdekkende, helhetlig og kompetent statlig naturoppsyn. NIBR trekker særlig fram kyst- og lakseoppynet som et godt eksempel på hvordan SNO har greid å utvikle et oppsyn som er geografisk og tematisk bredere enn de tidligere fragmenterte ordningene. SNO har også evnet å tilpasse seg endringer i oppgaver, som da de fikk tildelt ansvar innen rovviltforvaltningen. SNO har utviklet disse oppgavene på en slik måte at det i dag er knyttet bred tillit til rovviltoppgavene på tross av at dette er et svært konfliktfylt saksområde.

SNO har også greid å utvikle et velfungerende og samordnet naturoppsyn i de fleste nasjonalparker/store verneområder. SNOs virksomhet både lokalt og sentralt preges imidlertid av sterke konflikter i et par fjellområder knyttet til oppsyn i statsallmenninger.

I rapporten påpekes det at Miljøverndepartementet bør innta en mer aktiv rolle som eier av SNO. Det er særlig behov for en tydeliggjøring av SNOs rolle i miljøforvaltningen med hensyn på direktoratsfunksjoner og utforming av statlig oppsyn i statsallmenninger. Det bør også foretas en mer generell gjennomgang av organiseringen av etablerte oppsynsordninger finansiert av staten, uttaler NIBR i sin rapport.

NIBR har med denne evalueringsrapporten levert et solid grunnlag vi kan jobbe videre med, for å utvikle et enda bedre naturoppsyn, sa miljøvernminister Hareide i en kommentar.

Samarbeid og tjenestekjøp

SNO har bred kontaktflate mot politi og påtalemyndighet. På sentralt nivå samarbeider SNO med Politidirektoratet (POD), Økokrims miljøteam og Riksadvokaten. Kontaktpunktene er mange. POD er fast representert i Tilsettingsrådet for lokale SNO-stillinger, og i Sentralt oppsynsutvalg for statsallmenninger (SOU). POD har også fast representasjon i Oppsynsutvalget i Nord-Norge (OUNN). Sentralt deltar SNO i politiets "Sentralt tverretattlig samarbeidsforum" for miljøkriminalitet, og lokalt deltar SNO på Politiets Fylkesmiljøforum.

POD og SNO gjennomførte i 2005 i fellesskap en utredning om samarbeid mellom etatene og om forholdet mellom politirollen og rollen som statlig tilsyn. Notatet er oversendt til Justisdepartementet, Miljøverndepartementet og Riksadvokaten for videre behandling, og planlegges lagt til grunn for det videre samarbeidet mellom politiet og SNO så snart det kan gis en endelig utforming.

Det er inngått en egen samarbeidsavtale med Kystvakta som er svært verdifull i et helhetlig oppsyn på kysten. Dette samarbeidet planlegges utvidet etter hvert som Kystseksjonen i SNO bygges ut.

SNO har det overordnede ansvaret for Skjærgårdstjenesten, som i 2005 hadde en tildeling på 13,5 mill. kroner på SNOs budsjettkapittel. Skjærgårdstjenestens personell og båtmateriell brukes jevnlig under oppsynsaksjoner på kysten.

Samarbeidet med fjellstyrene skjer ihht egen samarbeidsavtale og i Sentralt oppsynsutvalg for statsallmenninger (SOU), gjennom tilsvarende regionale oppsynsutvalg og direkte mellom lokalt SNO og det enkelte fjellstyre. Tjenestekjøpene fra fjellstyrene har samlet sett økt fra år til år, og i 2005 hadde SNO avtale med 28 fjellstyrer til en samlet verdi på 4,9 mill. kroner.

SNO og Statskog har inngått en samarbeidsavtale som i 2005 førte til et samlet tjenestekjøp fra Fjelltjenesten i Nord-Norge på 10,4 mill. kroner.

Tjenestekjøp fra andre lokale aktører samt tiltak i regi av Fylkesmennene var i 2005 på 18,2 mill. kroner, mens det fra andre lokale oppsyn var på 5,7 mill.kroner.

I 2005 ble det inngått en samarbeidsavtale med Norsk Bygdeallmenningsforbund. Avtalen er ganske lik avtalen med Statskog Fjelltjenesten, og gjelder tjenestekjøp fra bygdeallmenningene i allmenninger som er eller blir vernet. Denne avtalen iverksettes med helårlig virkning fra 2006.

Samarbeidet mellom fylkesmannen / forvaltningsmyndigheten og SNO
SNO har vektlagt viktigheten av god dialog og samhandling med fylkesmennene. Viktige møtepunkter i denne samhandlingen har bl a vært de ordinære styringsprosessene, bilaterale prosesser med fylkesmannen ifm etablering av lokale SNO-stillinger, kontaktmøter på sentralt nivå, og ikke minst samarbeidsprosesser mellom fylkesmannen og SNOs lokalkontor ifm feltoppgaver som SNO utfører i de respektive fylker / områder.

Fylkesmannen (eller andre forvaltningsmyndighetsorgan) kan ha behov for å få utført feltoppgaver ut over SNOs egne, faste kjerneoppgaver, så som registreringsarbeid, særlige

tiltak i verneområder (informasjons-, skjøtsels- eller tilretteleggingstiltak) og lignende. SNOs deltidspersonell eller lokalt samarbeidende tjenesteytere (f eks fjellstyrer / Statskog fjelltjenesten) kan avtales å være feltaktøren ift gjennomføring av bestillingsoppgaver.

I løpet av 2005 har SNO i samarbeid med fylkesmennene utviklet en endret standard struktur for bestillingsdialogen mellom SNO og FM. Bestillingsdialogen forutsettes gjennom dette å fremstå mer presis og formalisert, og vil danne basis for større grad av forutsigbarhet med hensyn til prioritering av oppsynsinnsats, anvendelse av tiltaksmidler i verneområdene, og slik legge grunnlag for forbedret resultatoppnåelse og rapportering av status og feltinnsats.

Opplæring og kompetansetiltak

Kompetansehevende tiltak har hele tiden vært et prioritert område for SNO. Det har helt fra 1999 vært gjennomført tre årlige samlinger for alle faste tilsatte. I 2005 ble det gjennomført to tredagers samlinger i Trondheim, slutten av februar og begynnelsen av november, med hovedfokus på virksomhetsplanlegging, organisasjonsutvikling og faglig styrking innen ulike arbeidsområder.

I begynnelsen av juni ble det gjennomført en firedagers feltsamling ved Langen gård ved nordenden av Femunden. Under feltsamlingen i Femundsmarka ble SNO transportert av Femund II til Røset til ekskursjonen i nasjonalparken langs Røa, for å se nærmere på informasjons- og tilretteleggingstiltak, samt slitasjeproblemer knyttet til bruken av parken. (Foto: J. Sandvik)

I utgangspunktet skal det holdes todagers regionale kurs for de 209 rovviltkontaktene hvert annet år. I 2005 ble det gjennomførte ni regionale kurs for rovviltkontaktene.

I tillegg har SNO bidratt med foredragsholdere på begge de to høgskolestudiene, Nord-Trøndelag og Hedmark, i natur- og kulturminneoppsyn. For øvrig har det vært holdt en rekke kurs og foredrag for andre etater, organisasjoner og interessegrupper. Spesielt gjelder det ulike tema innen rovviltarbeidet, slik som sporing, rovviltkunnskap og jakt / felling.

HMS-arbeid

SNO har utarbeidet interne rutiner for helse, miljø og sikkerhet. SNO følger i det alt vesentligste DN's opplegg og rutiner, men har i tillegg supplert disse med instruksjoner knyttet til sikkerhet i forbindelse med feltaktivitet. SNOs interne OU-prosess og NIBR-evalueringen peker på viktigheten av å videreutvikle HMS-opplegget for SNO lokalkontor.

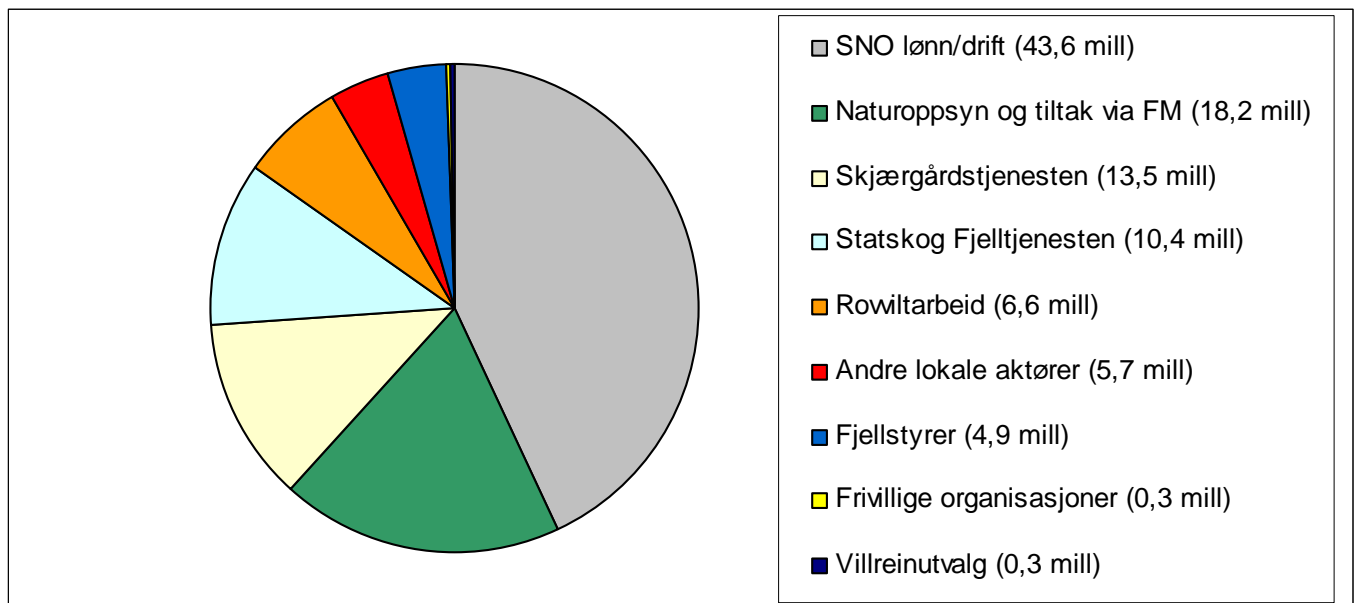
I 2005 har SNO særlig vektlagt oppfølgingen av ordningen med 24-timers vakttelefon. Ordningen krever presis planlegging av feltarbeidet i den enkeltes ukeplan (sted- og tidsangivelse av feltoppdraget) og gode rutiner for melding av avvik ift plan. Særlige hendelser meldes umiddelbart, og uhell/ ulykker meldes i tillegg skriftlig i etterkant. Ved særlig krevende oppdrag (vinteraktivitet / kystaktivitet) er SNO utstyrt med nødpeilesender.

Ved anskaffelse av spesialutstyr vektlegges helse, miljø og sikkerhet særlig. Ordningen med tjenestebiler, spesiell tilrettelegging og stramme rutiner for vedlikehold av båt- og skutermateriell understøtter økt kvalitet mht HMS.

SNO har videre startet planleggingen av ytterligere kompetanseheving innenfor områdene vintersikkerhet og båtsikkerhet. Kursene vil bli avholdt i løpet av våren 2006.

Økonomi

I 2005 fikk SNO tildelt totalt 103,5 millioner kroner på budsjett kap. 1426. Disponeringen av disse midlene er gjengitt i diagrammet nedenfor.

Kjerneoppgaver

Informasjon

Informasjonsarbeidet er blant det mest sentrale i SNO sine oppgaver. Det gjelder både verneområdeinformasjon gjennom infotavler og skilt, men ikke minst som et viktig ledd i å forebygge miljøkriminalitet ved kontakt med publikum og brukerne av verneområdene og naturen for øvrig.

SNO hadde i 2005 oppsynsansvaret i 1685 verneområdene av i alt 2137 som var opprettet her i hele landet ved utgangen av 2005. I forbindelse med opprettelsen av verneområder inngår selve grensemerkingen som en avslutning av selve verneprosessen og er ikke en oppgave for SNOs. Det videre informasjonsarbeidet i verneområdene er forvaltningsmyndighetens ansvar, men det praktiske arbeidet er det SNO som følger opp med oppsetting av informasjonsskilt og tavler. Vedlikehold av informasjonsmateriellet er en kontinuerlig tilsynsoppgave som skjer fortløpende, og både slitasje fra vær og vind samt hærverk fører til et stort behov for utskiftning av informasjonsskilt. I 2005 ble det satt opp i alt 1600 grensemerker og små og store informasjonsskilt i og ved verneområdene.

Grensemerke og padleforbudsskilt ved Øynadn naturreservat i Vang i Valdres. Foto: R.. Solem

Tabell 1. Oppsetting av nye og utskiftning av gamle informasjonsskilt i verneområdene.

	Grensemerker	Infoskilt	Infotavler
Antall grensemerker og infoskilt	338	1094	169
Antall verneområder	45	275	90

Oppsetting av fareskilt under brearmene rundt Jostedalsbreen er en av informasjonsoppgavene SNO utfører, for å forhindre rasulykker i forbindelse med brekalving.

I løpet av mai 2005 ble nye internettsider med informasjon om SNOs roller og oppgaver, samt en presentasjon av lokalkontorene og aktiviteten i distriktene publisert. Totalt består nettstedet av ca 250 sider, men er under kontinuerlig utvikling. For raskere å finne fram til dette nettstedet så er det sikret et eget domene (www.naturopsyn.no), men ligger som en del av DNs nettsted (www.dirnat.no). Fram til årsskiftet hadde det vært ca 11 000 besøk på startsidene til SNO. Til informasjonsbruk på messer og ulike arrangement har SNO anskaffet to større lavvoen som brukes rundt om i landet, oftest på lokale og regionale arrangement.

I alt 169 informasjonstavler ble satt opp eller vedlikeholdt med ny informasjon i løpet av 2005. Her fra Kynneggene naturreservat i Åsnes kommune i Hedmark. (Foto: J. H. Wilberg)

Kontroll og forebygging av miljøkriminalitet

Kontroll med at lover og regler blir overholdt er en prioritert oppgave for SNO, og inngår også som en del av oppdraget til de fleste tjenesteyterne SNO har avtale med. En del av kontrollarbeidet er målrettet og planlagt på forhånd, ofte sammen med lokalt politi, men en god del av de lovbruddene SNO avdekker, oppdages i forbindelse med annet arbeid, hovedsakelig i verneområdene.

Kontroll med ulovlig motorferdsel i utmark skjer som oftest i samarbeid med lokalt politi, som en del av en planlagt virksomhet. Det samme gjelder til en viss grad oppsyn i tilknytning til villreinjakt, men her er også fjelloppsyn og bygdeallmenninger sterkt involverte.

Organiseringen av villreinjakttoppsynet varierer mellom de ulike villreinområdene. I de sju villreinområdene fra Setesdalsheiene via Hardangervidda til Nordfjella har oppsynet de senere årene blitt koordinert fra en sentral på SNOs kontor på Skinnarbu i Tinn kommune.

Kontrollarbeidet i verneområdene skjer som oftest i forbindelse med andre tilsynsoppgaver i områdene. Unntaket er kontroll av ulovlig ferdsel i perioden med ferdselsforbud, som hovedsakelig er et problem i nærheten av de befolkningstette områdene rundt Oslofjorden og på Sørlandskysten. For rovvilt fikk SNO et spesielt oppdrag i å intensivere oppsynet spesielt i ulvesonen, både for å avdekke ulovlig felling av rovdyr, men også for å forebygge miljøkriminalitet gjennom en økt synlig tilstedeværelse.

Kontroll med at laks- og innlandsfiskloven blir overholdt skjer i stor grad i egen regi med eget båtmateriell og av og til i samarbeid med politiet og Kystvakta. Ulovlig laksefiske er den mest

omfattende type lovbrudd SNO er involvert i, med i alt 455 anmeldelser og 329 advarsler i løpet av 2005. Det er en økning på 54 % i forhold til 2004. De fleste av anmeldelsene gjelder brudd på nedsenkningspåbudet ved garnfiske, dvs fiske med flytegarn. Ulovlig drivgarnfiske ble avdekket i ett tilfelle i Hordaland. Når det gjelder advarslene så ble de hovedsakelig gitt i forbindelse med mangelfull merking av laksenøter.

SNO-båten Skarv tok beslag i fem drivgarn i Øygaden kommune i Hordaland sent St.Hans-aften 2005. Saken var et klart ulovlig drivgarnfiske etter laks, men ble dessverre henlagt. (Foto: T. Haugland).

Brudd på bestemmelsene om motorferdsel i utmark har vært prioritert også i 2005. Spesielt gjelder dette bakmarkskjøring der antall anmeldelser er mer enn fordoblet. Planlagte motorferdselkontroller blir nesten alltid gjennomført i samarbeid med politiet. De alvorligste sakene med brudd på naturvernloven og verneforskriftene var i første rekke knyttet til tekniske inngrep i områdene, med ulovlig graving, bygging og hogst. Ellers blir det avdekket en rekke brudd på ferdselsforbudet i sjøfuglreservater.

Tabell 2. Brudd på miljølovene avdekket av SNO i 2004 og 2005. Gjelder lovbrudd avdekket både av egne ansatte og gjennom tjenestekjøp.

Lovverk	Advarsler		Anmeldelser		Totalt	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Laks- innlandsfiskloven	170	329	339	455	509	784
Motorferdsel (snøskuter)	19	40	124	99	143	139
Motorferdsel (barmark)	-	40	16	38	16	78
Naturvernlov	172	159	35	58	215	217
Viltlov	31	43	43	31	74	74
Forurensingslov	27	2	1	4	28	6
Friluftslav	6	40	1	0	7	40
Kulturminnelov	0	0	0	0	0	0
Andre lover	34	21	13	18	47	39
Ufordelt på lov	0	10	0	9	0	19
TOTALT antall saker	459	652	571	702	1030	1354

Brudd på viltloven galt både jakt på freda arter, inhuman jakt og ulovlig bruk av fangstredskaper. Kun tre tilfeller med bruk av blyhagl ble avdekket blant over 700 kontrollerte jegere. Ekstra mange advarsler for brudd på friluftsløven ble gitt i forbindelse med en aksjon Skjærgårdstjenesten hadde for å rydde opp i ulovlig telting i offentlige friluftsområder.

Advarsler og anmeldelser etter andre lover enn de sju miljølovene SNO har oppsynsmyndighet etter, gjelder hovedsakelig våpenloven (påbudt våpenkort), veitrafikkloven (hjelmpåbud) og plan- og bygningsloven.

Nasjonalparker og andre verneområder

SNO har ansvar for å gjennomføre naturoppsyn i nasjonalparker og andre verneområder i henhold til gjeldende lovverk. Dette omfatter i tillegg til kontrollvirksomhet, informasjonsarbeid, fysisk tilrettelegging, registreringsarbeid og skjøtsel. Oppgavene utføres i nært samarbeid med forvaltningsmyndigheten i det enkelte område. Viktige samarbeidsaktører for øvrig er lokale fjellstyrer, fjelltjenesten i Nord-Norge, bygdeallmenninger, nasjonalparksentrene og i kontrollsammenheng også politiet.

Skjøtsel

Skjøtsel gjennomføres for å ivareta et områdes naturkvaliteter i samsvar med verneformålet i det enkelte område. Skjøtselsbehovet vil variere for ulike naturtyper. I mange av de kulturpåvirkede områdene er gjengroing i dag et problem. Viktige skjøtselstiltak i disse områdene kan således være slått, beite, brenning, styving og tynning/rydding. Eksempler på andre skjøtselstiltak kan være fjerning av fremmede treslag og restaurering av gjengrodd våtmark.

Samlet ble det i 2005 gjennomført 42 større skjøtselstiltak i 40 ulike verneområder, og 77 mindre tiltak i 50 andre verneområder. Eksempler her er tiltak i gamle eikeskoger på Sørlandet, rydding av skog i bakdynene på Jæren, myrslått i Sølendet naturreservat på Røros samt to myrområder i Rindal, Møre & Romsdal.

Tilrettelegging

Mange av verneområder, særlig av de større områdene, har friluftsliv som en del av verneformålet. Flere av disse har relativt stor ferdsel i deler av områdene, noe som krever tilrettelegging for en skånsom bruk for å unngå skader og unødvendig slitasje av terrenget. I 2005 ble det satt av 1,4 mill. til et større tilretteleggingsprosjekt i Jotunheimen. I første rekke ble innsatsen rettet mot tilførselsstiene opp mot Besseggen. Totalt ble det i 2005 gjennomført 64 større eller mindre tilretteleggingstiltak i 43 av verneområdene.

Stiprosjektet ved Besseggen i Jotunheimen er det mest omfattende tilretteleggingsprosjektet SNO har igangsatt. Her et parti av stien opp fra Gjendesheim som viser hvordan stien naturlig legges i terrenget og nærområdet som revegeteres av stedeagne planteslag. (Foto: D.Claudius)

Rydding av søppel

I enkelte verneområder blir det akkumulert til dels store mengder søppel. Det er ulike årsaker til dette, fra kystområder der flytende søppel kommer drivende på sjøen, andre våtmarksområder som får tilførsel fra elver eller sjøer, til nasjonalparker med etterlatenskaper fra lovlig ferdsel og aktiviteter.

For å opprettholde verneverdiene i områdene er det nødvendig å fjerne søppelet. Dette blir ofte gjennomført som organiserte aksjoner, gjerne i samarbeid med skoleklasser eller frivillige organisasjoner. I 2005 organiserte SNO 67 ulike ryddeaksjoner i 46 ulike verneområder, og i flere av disse aksjonene ble det fjernet flere tonn søppel.

Elever fra Sørburøy skole i Frøya har i flere år deltatt i ryddingen av deler av strandsonen i Froan naturreservat. For å følge utviklingen lager elevene statistikk over fordelinger av typer og opprinnelse til søppelet. (Foto: G. Bangjord)

Kystoppsyn

Generelt om oppgaver og innsats på kysten

SNO har ansvar for å gjennomføre naturoppsyn på kysten knyttet til en rekke områder. Hovedoppgavene er knyttet til lakseoppsyn og til oppsyn i verneområder, hvor størstedelen av de mindre verneområdene ligger langs kysten. I tillegg til kontrollvirksomhet omfatter dette arbeidet skilting- og informasjonstiltak, fysisk tilrettelegging, registreringsarbeid og en god del ressurskrevende skjøtselstiltak. I oppgaven ligger også oppsyn med viltloven (sjøfugljakt, oppsyn med trua arter mv), friluftsløven (strandsonen, sjikanøse stengsler mv), kulturminneløven (også marine kulturminner) og forurensningsloven (søppel, ryddeaksjoner mv).

SNO har i 2005 etablert ny kyststilling i Bodø med ansvar for Nordlandskysten, og har i alt hatt 20 medarbeidere som har hatt innsats knyttet til kystoppsynet. SNO har derfor i dag en lokal kyststilling i de fleste av fylkene, og arbeidet utføres av SNO lokalt og engasjerte deltidsmedarbeidere eller gjennom lokale tjenestekjøp fra kvalifiserte aktører. Dessuten baseres en god del av aktiviteten på samarbeid med andre aktører; blant annet Kystvakta, politiet, Fjelltjenesten i Nord-Norge, Kystverket m.fl.

Båtmateriell

SNOs oppsynsbåter, som til sammen utgjør 43 enheter er stasjonert fra Rogaland i sør til Vadsø i nord. Av disse er det 8 enheter som vi kan betegne som "store" båter. Disse er plassert i Bergen, Askøy, Florø, Molde, Rissa, Namsos, Bodø og Lakselv. Resten av flåten består av gummibåter, aluminiumsbåter og ribbåter.

Det ble anskaffet en ny stor båt, Toppskarv, som har Namdalskysten som primærområde. Den ble satt i drift våren 2005, og er 13 m lang og 4 m bred. I tillegg er det innkjøpt to nye ribbåter som er stasjonert henholdsvis i Hordaland og Møre og Romsdal.

Den store nyetableringen på båtfronten i 2005 var byggingen av Toppskarv, som kom i drift fra mai.

Skjærgårdstjenesten

SNO har det nasjonale overordnede ansvaret for Skjærgårdstjenesten. Oppfølgingen skjer gjennom ordinær styringsdialog og tildelinger, diverse samordningsmøter og ved direkte kontakt med driftsenhetene. I oppfølgingen inngår også kompetansetiltak og årlige informasjonsmøter med mer, og dette skjer i samråd med Oslofjordens Friluftsråd (kjøpt sekretariattjeneste).

Alle de 38 båtene Skjærgårdstjenesten er oppsatt med er av lignende konstruksjon som denne, Frifant, som brukes i Bergensområdet.

Skjærgårdstjenesten er etablert etter initiativ fra Miljøverndepartementet med det formål å få etablert en operativ tjeneste som skal drive renovasjon og skjøtsel i de mest brukte friluftsområdene langs kysten fra Halden til Bergen. Ordningen er etablert som et interkommunalt ”spleiselag”, og i tillegg til de statlige midlene som danner grunnlaget for tjenesten bidrar kommunene, fylkeskommunene og en del av friluftsrådene med økonomiske bidrag.

Antall båter som inngår i flåten til Skjærgårdstjenesten, utgjør i dag totalt 38 båter av varierende størrelse. Felles for disse er at de bærer fargen og logoen til Skjærgårdstjenesten. Mannskapet ombord har kompetanse til å utføre oppgavene som skal gjøres, og er normalt tilsatt i den kommunen eller friluftsrådet som drifter det enkelte fartøyet. I 2005 er det gjennomført vårmøte for Oslofjorden og et naturoppsynsseminar på Bolærne i april, og båtutvalget har foretatt en inspeksjonsrunde av de fleste av fartøyene som grunnlag for å revidere investeringsplanen for nye fartøyer. Hovedinntrykket fra denne inspeksjonen var at kommunene har oppgradert båtvedlikeholdet betydelig siden forrige inspeksjon, og at vedlikeholdsstandarden var tilfredsstillende i alle driftsenheter.

Primæroppgavene er renovasjon, vedlikehold og skjøtsel av offentlige friluftsområder langs kysten, og å drive informasjons- og holdningsskapende arbeid rettet mot brukere av skjærgården. Etter hvert har SNO gradvis integrert oppsynsoppgaver i naturvernområder med mer i tjenesten, for å oppnå en mer samordnet ressursinnsats. Dette arbeidet skjer i nært samarbeid med og etter retningslinjer fra SNO.

Den økonomiske rammen på SNOs budsjett for Skjærgårdstjenesten i 2005 var på totalt 13,195 millioner (kap. 1426 post 32). Det ble fordelt med 5,965 mill til Oslofjorden, 3,14 mill til Skjærgårdsparken på Sørlandet og 1,8 mill til Vestkystparken. I tillegg ble det brukt 1,8 mill til nyinvesteringer i båtmateriell.

Rovviltoppsyn

Forebygging og avdekking av ulovlig felling av rovvilt er en prioritert oppgave i SNO, og i 2005 kom det klare føringer fra Miljøverndepartementet på dette: ”Omfanget av illegal jakt på rovvilt bidrar til å vanskeliggjøre en rovviltforvaltning som er avhengig av en høy grad av presisjon. Det er derfor viktig at direktoratet prioriterer arbeidet med å kartlegge, avdekke og forfølge tilfeller av illegal jakt slik at denne typen alvorlig miljøkriminalitet faktisk innebærer en reell sannsynlighet for straffeforfølgelse.”

Det er etablert et godt samarbeid og en omforent rolleforståelse i forhold til politiet i aktuelle områder, og det har i 2005 vært et særlig fokus på ulv. SNO's innsats på området kombinerer mange oppsynsfunksjoner, med blant annet registrering av biologiske data, oppsyn i verneområder i tillegg til forebygging og oppsyn med illegal jakt og ulovlig bekjempelse av rovdyr.

Ulvespor fra Julussdalen i Hedmark. (Foto: J.H. Wilberg)

Kontroll av felte rovdyr

Ny forskrift om forvaltning av rovvilt trådte i kraft 1. april 2005. I forskriftens §§ 16 og 17 er rapporterings- og kontrollrutiner ved felling, forsøk på felling eller skadeskyting tydeliggjort. SNO fører her kontroll med lovlig og ønsket virksomhet samtidig som forutsigbarhet om rutinemessig kontroll forventes å virke forebyggende mot ulovlige handlinger under jakt/felling og fangst.

Alle 5 ulver som ble felt under lisensjakta i Hedmark i januar 2005 ble kontrollert, merket med mikrochip, og det ble tatt vevsprøver. Alle fellingssteder ble kontrollert, og dyra ble baksporet fra fallsted. Vi hadde nær kontakt med politiet ved alle kontroller på grunn av påstander om ulovlig fellingsutøvelse. Jegerne var positive til (ønsket) å bli kontrollert og la godt til rette for kontroll av felte dyr og fellingssted. Alle 5 kontroller etter felling viste god og ryddig fellingsutøvelse både på skuddplass og under driving. Samhandling mellom SNO, fylkesmannen og politiet fungerte svært godt.

Alle gauper felt under kvotejakt i 2005 er kontrollert av SNO. Kontroller av jaktutøvelse viser at utøvelsen i stor grad er ryddig, men SNO har rapportert/anmeldt flere forhold til politiet. Disse sakene dreier seg om inhuman jakt med skadeskyting til følge, bruk av blyhagl, forfalsking av fellingssted og bruk av ulovlig bås.

Alle jerver felt under lisensfelling i 2005 er kontrollert. Kontroller av fellingsutøvelse viser at utøvelsen i stor grad er ryddig, men SNO har rapportert/anmeldt flere forhold til politiet. Disse sakene dreier seg stikkordsmessig om ulovlig oppsatte båser, bruk av snøskuter, bruk av ulovlig lys ved åtejakt med skadeskyting til følge og manglende tilsyn av bås.

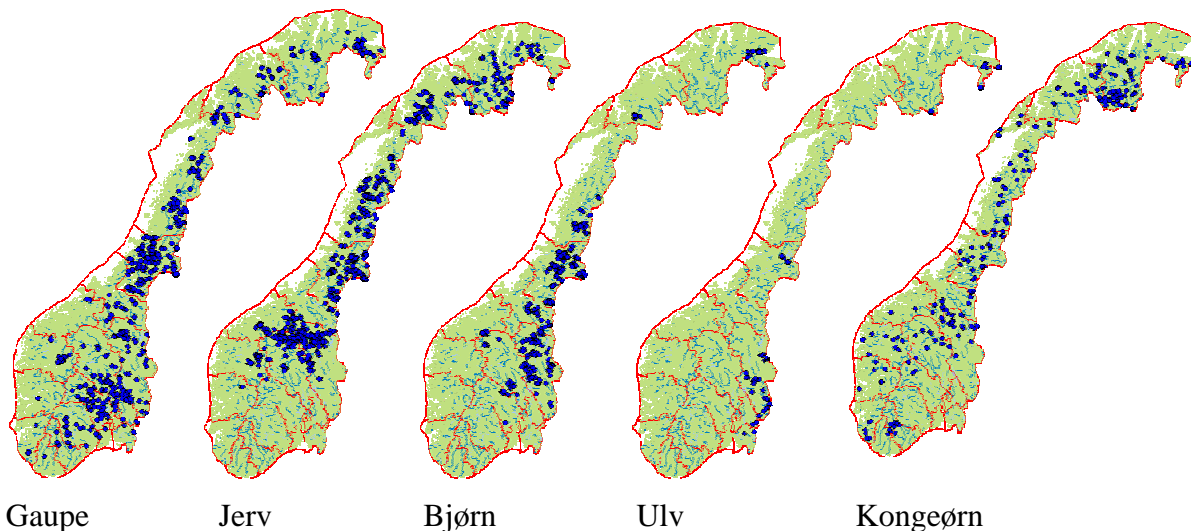
Skadedokumentasjon

Statens naturoppsyn har ansvaret for skadedokumentasjon på tamrein og husdyr som mistenkes å være drept eller skadet av rovvilt. Erfaringsmessig blir kun en liten andel av sau og rein som tapes på beite gjenfunnet som kadavre. Ved mistanke om rovviltskade skal kadaverfunnene/skadene rapporteres til SNO som foretar en nærmere undersøkelse og vurdering av den enkelte skadesak

I 2005 har SNO registrert totalt 7103 slike meldinger om mulige rovviltskader i Rovbase. Disse fordeler seg med 5590 meldinger om sau, 1439 meldinger om rein og 74 meldinger om andre arter. I 5611 av tilfellene (79%) er kadavret/skaden nærmere undersøkt av rovviltkontakt. De øvrige meldingene er vurdert med grunnlag i opplysninger gitt av eier/finner.

Data i tabellen og kartene nedenfor er hentet fra Rovbase den 7. februar 2006 og omfatter kadavre av sau og tamrein som er gjenfunnet og dokumentert eller antatt drept av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn i 2005. I tabellen fremgår også antall saker med annen påvist dødsårsak og antall saker med usikker dødsårsak.

Dok/ant skadevolder	Sau	Rein
Gaupe	548	189
Jerv	934	294
Bjørn	721	10
Ulv	245	25
Kongeørn	134	181
Fredet rovvilt uspesifisert	73	66
Annet	684	85
Usikker	2251	589
Totalt	5590	1439

Kartene viser geografisk fordeling av påviste skader på sau og rein voldt av den enkelte rovviltart i 2005

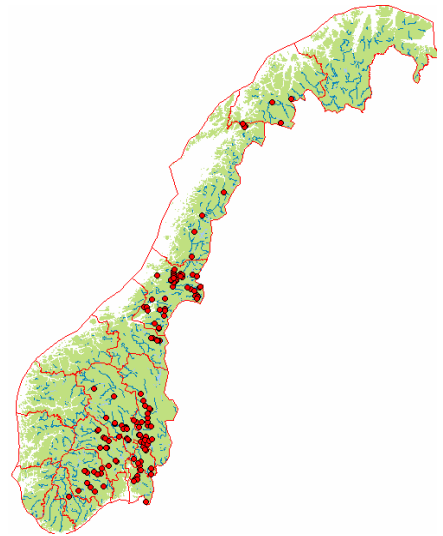
Bestandsovervåking

Statens naturoppsyn gjennomførte i 2005 betydelige registreringsoppdrag for Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt. Metodikken for arbeidet er utarbeidet av Norsk institutt for naturforskning (NINA) og SNO utfører arbeidet i henhold til spesifikke instruksjoner for den enkelte art. Registreringsresultatene er rapportert gjennom Rovbase inn til NINA for endelig gjennomgang og sammenstilling.

Gaupe

Registrering av familiegrupper hos gaupe ble gjennomført i perioden 1. oktober til 15. februar. De fleste familiegruppene ble påvist etter meldinger fra publikum om spor etter to eller flere gauper som gikk sammen. Det kom også inn noen meldinger gjennom linjetakseringer som gjennomføres av NJFF i noen fylker.

152 meldinger om familiegrupper (inkludert gaupeunger som ble felt under kvotejakt) ble etter feltkontroll vurdert som dokumentert eller antatt sikre observasjoner. NINA vurderte, med grunnlag i dette rådatamaterialet, bestanden til å omfatte minimum 56 forskjellige familiegrupper pr januar i 2005.

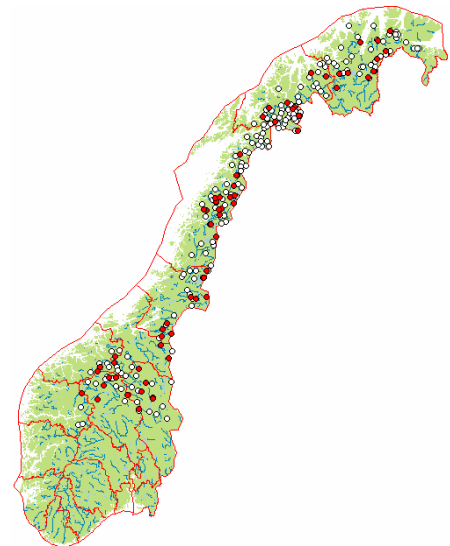
152 dokumenterte eller antatt sikre meldinger om familiegrupper hos gaupe i 2005

Jerv

Yngleregistrering hos jerv ble gjennomført i perioden fra primo mars og ut snøsesongen. Det ble foretatt etterkontroll av ynglehi på barmark utover sommeren. I Sør-Norge ble det samlet jervemøkk for DNA-analyse langs jervens sporløyper.

Totalt gikk registreringsoppdraget i 2005 ut på kontroll av 198 kjente hilokaliteter samt nyleting av ynglehi i prioriterte områder. Ved bruk av GPS er det logget en registreringsinnsats på minimum 88000 km.

Det ble påvist til sammen 62 dokumenterte eller antatt sikre ynglinger hos jerv. Det ble samlet 460 møkkprøver av jerv i Sør-Norge, fra og med Nord-Trøndelag og sørover. DNA-analyse av disse prøvene forventes ikke ferdig før 1. april 2006.

Rødt plott - Påvist yngling hos jerv i 2005
Hvitt plott - Kjente hilokaliteter hos jerv

Ulv

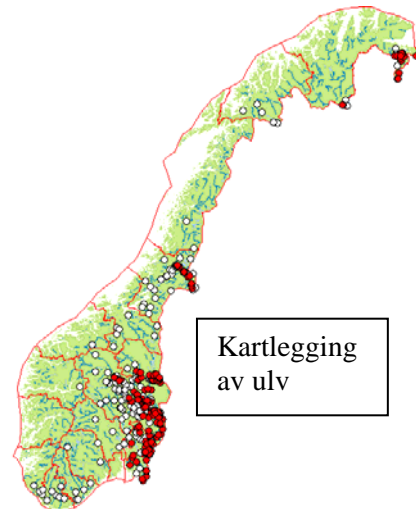
SNO har ansvar for registrering av streifdyr av ulv gjennom skadedokumentasjon, oppfølging av meldinger, sporinger og møkksamling for DNA-analyse. Høgskolen i Hedmark har ansvar for overvåking av stasjonære ulveflokker og par.

totalt 310 ulike meldinger om ulv er registrert i Rovbase i løpet av året. Av disse er 131 meldinger/observasjoner vurdert som dokumentert eller antatt sikre. Sammen med påviste ulveskader på husdyr og tamrein gir disse observasjonene en oversikt over hvor det er registrert aktivitet av ulv i 2005.

Utenfor forvaltningssona for ulv har SNO i 2005 påvist streifdyr av ulv nord og vest i Hedmark, i Oppland, Nord-Trøndelag og i Anarjohka og Sør-Varanger i Finnmark. Gjennom sporingsarbeidet er det samlet 44 møkkprøver av ulv for DNA-analyse.

Bjørn

SNO har ikke hatt spesifikke oppdrag på kartlegging av bjørn i 2005, med unntak av i Pasvik hvor det er gjennomført intensiv vårsnøregistrering. For øvrig er tilfeldige meldinger om bjørn fulgt opp i hele landet. I løpet av 2005 har DN gjort forarbeider for overvåking av bjørn gjennom DNA-analyser av ekskrementer. SNO har vært involvert i denne prosessen. DNA-basert overvåking vil bli iverksatt i deler av landet i 2006. SNO vil her få et oppdrag på innsamling av materiale gjennom ordinær oppfølging av meldinger om bjørn.

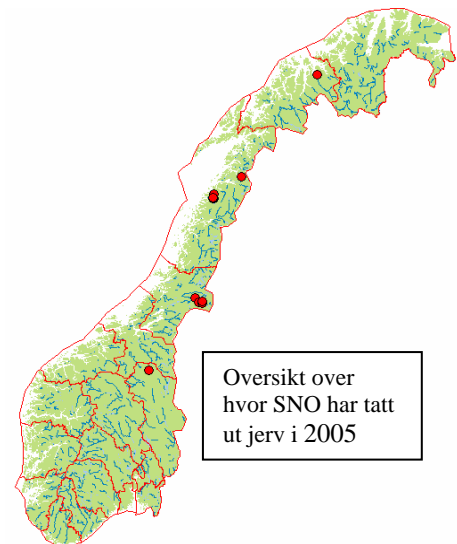

Rødt plott - Dok/ant sikker aktivitet av ulv
Hvitt plott - Usikker/feil melding om ulv

Fellingsoppdrag

SNO har i 2005 hatt 11 fellingsoppdrag på rovvilt etter vedtak fattet av DN. Alle vedtakene gjaldt uttak av jerv innenfor yngletida. Ni av oppdragene ble gjennomført med felling, hvorav 4 var uttak av tisper og unger fra hi og 5 var uttak av ett eller flere ikke ynglende dyr. Til sammen 19 jerv ble felt i disse oppdragene.

I tillegg har SNO i løpet av sommeren/høsten i noen tilfeller bistått lokale fellingslag med veiledning og til dels feltbistand under skadefellingsforsøk på bjørn etter vedtak fattet av fylkesmennene. SNO har også bidratt med foredrag og innlegg om organisering, fellingsstrategier og sporingskunnskap, for lokale fellingslag og jegere, på en rekke kurs og møter.

Fjellrev

Overvåking

Nasjonalt overvåkingsprogram for fjellrev ble startet i 2003 på oppdrag fra DN som en del av Handlingsplan for fjellrev. NINA har ansvar for utvikling og drift av den nasjonale fjellrevdatabasen. SNO mottar årlig oppdrag på overvåking av fjellrevbestanden fra DN, med en prioritering og metodikk gitt av NINA. SNO koordinerer felt- og dokumentasjonsarbeidet. Vel 30 personer fra SNO, Statsskog Fjelltjenesten, berørte fjellstyrer m.v. har utført det praktiske feltarbeidet i 2005.

SNO har registrert 21 sikre (16) eller sannsynlige (5) fjellrevynglinger i Norge i 2005. Ynglingene fordeler seg slik: Finse (1), Børgefjell (11), Saltfjellet (4), Indre Troms (1) og Finnmark (4). Antallet er det høyeste som er registrert etter at det nasjonale overvåkingsprogrammet på fjellrev ble etablert, men valpedødeligheten fra Saltfjellet og sørover var svært høy. Det er grunn til å anta at få valper overlevde fram til høsten i disse områdene. Ved flere av de kontrollerte hiene var eneste funn døde valper. Valpene som ble født på hi i Indre Troms og Finnmark så imidlertid ut til å

være i godt hold. Sør for Nord-Trøndelag ble det kun påvist en sannsynlig yngling - på Finse.

I løpet av året er det foretatt 345 kontroller av til sammen 248 revehi. Av dette var 320 kontroller av 223 fjellrevhi. Det ble funnet 23 "nye" fjellrevhi som ikke tidligere var registrert i hibasen. Til sammen 93 prøver av ekskrement, hår og vev ble samlet inn for DNA-analyse.

Rømt oppdrettsrev

I løpet av året er det registrert flere tilfeller av rømte oppdrettsrev i høyfjellet. Rømt oppdrettsrev kan være en trussel mot fjellreven. Det er behov for å dokumentere utbredelsen av uønskede rømninger og etablere rutiner for tiltak mot rømte rever. DN og SNO har i løpet av året trappet opp arbeidet med dette.

Rødrevfelling

I 2005 fikk SNO i oppdrag fra DN å gjennomføre intensivt uttak av rødrev i leveområdene for fjellrev på Varangerhalvøya i Finnmark. Fellingstiltaket er en integrert del av Prosjekt fjellrev i Finnmark som gjennomføres i regi av Universitetet i Tromsø. Prosjektet og tiltaket er en del av Handlingsplan for fjellrev.

I løpet av 2005 ble det tatt ut 49 rever. Fellingene ble gjennomført med bruk av snøskuter, i tråd med de vilkår som er gitt i DN's vedtak og *Instruks for det statlige fellingslaget ved uttak av vilt* gitt av MD. Fjelltjenesten i Finnmark er bemyndiget til å gjennomføre fellingstiltaket på vegne av SNO.

